

Karadeniz'de Bozulmamış Tek Yer Antik Tios/Tieion'da (Zonguldak-Çaycuma-Filyos) Arkeojeofizik Çalışmalar

*The Only Ancient City On The Black Sea Coast That Has Not Been Totally Lost : Tios / Tieion
Zonguldak-Çaycuma-Filyos (Archaeogeophysics Studies)*

Fethi Ahmet YÜKSEL¹, Yusuf Sümer ATASOY²

¹İstanbul Üniversitesi, Mühendislik Fakültesi, Jeofizik Müh. Böl. Avcılar-İstanbul. fayuksel@istanbul.edu.tr

²Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fak., Arkeoloji Bölüm, Edirne. sumerata@hotmail.com

ÖZ

Batı Karadeniz bölgesinde, Zonguldak İli, Çaycuma İlçesi, Filyos beldesindeki Antik Tieion (Tium, Tios, Tion, Tieium) kentini tahminen MÖ 7. yüzyılda Miletos kentinden gelenler kurmuştur. Kentin adının kentin kurucusu sayılan Rahip Tios'dan aldığını ve kentte Tios kültürü olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra ünlü coğrafyacı Strabon ise Kaukonlar'ın yaşadığı bu kentin adını Tieion olduğunu belirtir. Persler, Romalılar, Cenovalılar ve Osmanlılara kadar çok sayıda dönemde bölge yerleşim merkezi olmuştur. Kentin arkeolojik geçmişi ile ilgili olarak gerek antik kaynaklarda, gerek günümüz araştırmacılarının eserlerinde oldukça sınırlı bilgiler bulunmaktadır. Buralarda modern yerleşim alanları antik kentlerin üzerine kurulmuştur. Roma dönemine ait toprak üstü kalıntılardan, liman surları, su kemeri, tiyatro, savunma kulesi ile antik liman ve mendireğiyle Filyos'daki antik kent bu açıdan bozulmamış tek yer konumundadır.

Filyos'ta görülebilen ve kısmen de olsa korunabilmiş arkeolojik yapı kalıntıları, beldenin arkeolojik önemini ortaya koyan bir başka unsurdur. Kentin akropolü, bugünkü Filyos'un hemen doğusunda, denize dik olarak uzanan doğal tepenin üzerindedir. Burada bir sur duvarı yer almaktadır. Bu surun devamlılığı ve yapı temellerinin belirlenmesi durumunda surun özgün mimarisi ortaya çıkarılacaktır. Akropoldeki bir başka yapı kalıntısı da duvarlarının bir bölümünün kısmen korunmuş olduğu taş yapıdır.

Filyos nekropolü günümüz Filyos'un güneyinde bulunan tepelerin üzerinde yer alır. Bu alan Güney Nekropolü olarak adlandırılır. Nekropol, genellikle yerel taşlardan yapılmıştır.

Kentin tiyatrosu Filyos'un girişinde ve karayolunun hemen sağında yer alır. Eğimli araziye uygun inşa edilen yapıda yöresel taşlar kullanılmıştır. Tiyatronun önemli bir kısmı tahrip olmuş ve taşları yapı taşı olarak sonradan kullanılmıştır. Oturma sıralarının bir bölümü ile Skene'si, Paradoslar'ı ve batıdaki Analemna Duvarı'nın bir bölümü, korunmuş olan tek Diazomalı tiyatro yapısıdır.

Tiyatro binasının kuzeyinde aquadak'ın (su kemeri) birkaç kemeri korunabilmiştir. Bu yapı, kentin suyunun uzak mesafelerden getirildiğini de göstermektedir.

Tiyatronun yaklaşık 200 m. kadar batısında yer alan ve duvarlarının önemli bir bölümü korunmuş taş yapı bulunmaktadır. Bu yapının yakın çevresinde GPR ölçümleri yapılarak yapı mimarisine ait bulguların saptanması hedeflenmiştir.

Filyos'ta yerel halk tarafından su mağarası olarak isimlendirilen yapı akropolün batısında ve en alt kısımda yer almaktadır. Mağara olarak isimlendirilen bu yapı aslında dehlizli bir mimari yapı kalıntısıdır. Yapının alt ve üstten iki girişi mevcuttur. Yuvarlak planlı olan yapının (mağara) iç duvarları harçlı ve derhizlidir. Yapının içinde ve kuzey tarafında derin bir niş bulunmaktadır. Ayrıca, halk dilinde Yeraltı Şehri olarak tanımlanan bir yapı da yine mağara olarak isimlendirilmektedir. İçinde birçok bölmeler ve odalar bulunan bu yapının üzerinde jeoelektrik ölçümler yapılarak girişin uzanımı araştırılmıştır.

Akropolün batısında ve akropolden yaklaşık 100 m. kadar uzaklıkta, denizin içine doğru uzanan ve sular altında kalan antik limana ait kalıntılar mevcuttur. Aynı zamanda, limanın varlığı antik çağlarda Filyos'un önemli bir yerleşim alanı olduğunun da kanıtıdır.

Yörede antik dönemde ve daha sonraki çağlarda yapılan yapılarda kullanılan kumtaşı kayaçlarının çıkartıldığı ocakların da yapı malzemesi içeriği arkeojeolojik olarak değerlendirilmektedir.

Bölgede şimdiye kadar herhangi bir arkeolojik kazı yapılmamıştır. Önümüzdeki yıllarda gerçekleştirilecek olan arkeolojik çalışmalarla bugün mevcut olan mimari yapı kalıntılarının dışında, bir antik kentte bulunması gereken ve var olduğu düşünülen diğer yapılara ait kalıntıların da açığa çıkacağı kanaatindeyiz.

2006 yılı Yüze Araştırmalarında Jeofizik (georadar ve jeoelektrik) çalışmaları yapılarak belirlenen lokasyonlarda açmalar yapılarak bölgenin kuruluş yıllarını belirten çanak-çömlek, parçaları ve yapı temellerinin yanı sıra antik tiyatronun alanı, sık ve yabancı bitki örtüsünden temizlenerek, mimari yapısı da ortaya çıkarıldı.

Anahtar Kelimeler: Tios, Tieion, Arkeojeofizik, Georadar, jeoelektrik

ABSTRACT

Ancient Tios / Tieion / Tium / Tion, located in the Filyos township of the Çaycuma District of Zonguldak province on the western Black Sea region, was probably founded by Milesians in the 7th cent. B.C. Researchers indicate that the ancient city was named after its original founder Tios, the religious leader of the community. However Strabon indicates that this city inhabited by a tribe named Kaukan was called Tieion. The region was inhabited through the centuries by Persians, Romans, Genoese and all the way to the Ottoman times. We have rather limited knowledge about the archaeological history of the city both in ancient records and in contemporary archaeological research. The visible remains of the city are the Roman period coastal defensive walls, aquaduct, theatre, defensive tower and the port with its breakwater

The acropolis of the ancient city is located immediately to the east of the present Filyos township on a hill that depends to the water with a steep slope. The original architectural form of the defensive wall located on the acropolis will be revealed after research to its foundation completed. Another remaining ruin in the acropolis is a partially destroyed stone building. The Roman period theatre of Tios is located to the north of the road leading into present day Filyos. Built on a sloping land, local stones were used in its construction. Mostly ruined its original stones have been used later in other buildings.

Only a few of the arches of the aquaduct, located to the north of the theatre, are still standing. 200 meters to the west of the theatre there are the remains of another structure which could have been a defensive tower. GPR measurements are planned for the future to locate definitely any sub-surface structures. To the west of the acropolis and within the ancient port there are the under water remains of a breakwater. The local sandstones quarries have to be studied archaeogeologically as they provided the main building materials.

There has been no archaeological research done on the site until the 2006 season. Further study and scientific excavations to be conducted in the future will reveal additional information regarding Tios. During the 2006 season, surface survey and georadar and geoelectric studies have been done and trenches were opened in potentially promising locations. Wall remains and pottery sherds were revealed providing better evidence for the dating of the foundation of the city. The overground feliage was cleaned in the theatre area.

Key words: Tios, Tieion, Archaeogeophysic, georadar, geoelectric.